

PROŽITKY PŘI SESTUPU DO VLASTNÍHO NITRA I: ASTRÁLNÍ TĚLO

Rudolf Steiner

Včera jsme skončili poukázáním na dvě hranice, v nichž je člověk se svým normálním vědomím uzavřen, a dnes bychom začali tím, že jistým způsobem nahlédneme do oblastí, jež leží za nimi - za hranicemi, které člověk nachází, když na základě naznačeného vývoje své duše, jež později v těchto přednáškách dále rozvedeme, projde jednou či druhou branou a přejde přes to, co nazýváme malým a velkým strážcem prahu.

Dnes se pokusíme zorientovat se v tom, jaké jsou prožitky člověka, když projde kolem malého strážce prahu a vědomě sestoupí do svého vlastního lidského nitra. Víme, že tento sestup se v běžném životě každý den opakuje během probouzení, a dostatečně jsme již zdůraznili, že v okamžiku probuzení se ukazuje jako nemožné skutečně uzří své nitro, do něhož se tu vžíváme. Chceme-li ovšem porozumět tomu, do čeho se tu vžíváme, pak je nutné, abychom si důkladně popsali něco, co již bylo ve veřejných přednáškách krátce naznačeno, co však nyní probereme podrobně. Je to něco, co souvisí s celým lidským vývojem.

Víme, že člověk se v průběhu svého života stupínek za stupínkem vyvíjí. Už v životě, který probíhá mezi narozením a smrtí, prochází člověk vývojem, který ho od počátečních životních stavů, v nichž má nepatrné schopnosti a síly, vede ke stále většímu rozvoji schopností, nadání a sil. Jak vlastně v běžném životě tento vývoj probíhá? Nuže, probíhá tak, že tu, jak jsme již zdůraznili, hraje podstatnou roli usnutí a probuzení.

Podíváme-li se na prožitky, jimiž člověk v mládí den co den prochází a při nichž se něčemu naučí, a představíme-li si, jak se tyto poučné prožitky proměňují ve schopnosti, v dovednosti, pak se musíme podívat na spánek, který jako jediný umožňuje, aby se prožitky v lidské duši přeměnily ve schopnosti, v síly. Každý večer, když usínáme, si skutečně bereme z denního života něco s sebou do své duše a to, co si tu s sebou bereme, co je plodem našich prožitků, během spánku přetkáváme; formujeme to a přetváříme, tak aby se to vysráželo do podoby našich schopností a sil. Náznorný příklad získáme, podíváme-li se na to, jak v mládí musíme den co den vyvíjet úsilí, abychom se, řekněme, naučili psát. Naší duši prošla řada prožitků. Všechny tyto prožitky zajisté nemáme před sebou, když se dnes chopíme pera a dáme se do psaní, abychom vyjádřili své myšlenky. Pokusy zformovat to či ono písmenko, které jsme prožili, se jaksi vysrážely ve schopnost psát. A to, co nám tyto den co den probíhající prožitky přeměnilo ve schopnost psát, spočívá v podstatě v naší duši, může však náležitě působit jen tehdy, když takřikajíc nejsme při tom.

Z toho již můžeme vyvodit, že v naší duši je něco, co je vyšší než veškerý náš vědomý život. Kdybychom totiž chtěli své prožitky přeměnit pouze vlastními silami, vzešlo by z toho něco tuze „pěkného“. Máme v sobě vyšší síly než ty, které používáme při svém vědomém životě. Tyto vyšší síly jsou činné v životě během spánku, když jsme v nevědomém stavu. V tomto životě během spánku jsou prožitky přeměňovány ve schopnosti a duše díky tomu vyzrává. Na našem vývoji v nás tak pracuje hlubší bytost, která ve spánku pojímá prožitky dne a přetkává je, takže jsou nám v pozdějším období života k dispozici jako schopnosti.

Ze spánku si toho však přinášíme mnohem více než pouze to, co jsme do něj nejprve sami vnesli v podobě vědomých prožitků. Během dne, od rána do večera spotřebováváme síly, když se podílíme na prožitcích, které se v nás odehrávají. Večer cítíme, že jsou tyto síly spotřebovány, cítíme to jako únavu. A síly, které během dne spotřebujeme, se v noci, v životě během spánku opět obnoví. Ráno to cítíme. Za síly, které jsme spotřebovali při denní práci, do nás v životě během spánku proudí síly jiné.

Ze života během spánku nám tedy plyne celý souhrn sil, který potřebujeme pro svůj denní život.

Tak se stupínek za stupínkem vyvíjíme, víme však, že tento vývoj má určitou mez. Každé ráno při probuzení nacházíme totéž fyzické a éterné neboli životní tělo a v podstatě víme, že vlastními silami a vlastními výdobytky toto fyzické a éterné tělo příliš přeměnit a přetvořit na vyšší stupeň nedokážeme. Každý, kdo trochu zná život, ovšem ví, že do určité míry je zde možnost přeměnit se až do fyzického těla. Budeme-li pozorovat člověka, který deset let stráví tím, že se bude oddávat prožitkům hlubšího poznání, tedy takového poznání, které nezůstane vnější teorií, ale bude zasahovat do celého duševního života a udělá z člověka jaksi něco jiného, potom si můžeme, když za oněch deset let srovnáme jeho vzhled s tím, jak vypadal dříve, udělat představu, jak se vydobyté poznatky zapracovaly do rysů jeho tváře, jak se tyto rysy změnily. Uvidíme, že to, co se rozvíjí v duši, plasticky utváří také vnější tělesnost. Uvidíme však také, v jak těsných hranicích je to vlastně uzavřeno a uzavřeno v nich být musí, neboť každé ráno nacházíme své fyzické a éterné tělo v podstatě v téže podobě a s týmiž vlohami, které tato těla dostala při narození. Na těchto vlohách toho mnoho změnit nemůžeme. Zatímco můžeme poměrně mnoho rozvinout na své duši, na intelektuální, duchovní síle a také na volní síle své duše, na přetváření svých vnějších schrán, svého fyzického a éterného těla toho v životě mezi narozením a smrtí můžeme změnit jen pramálo. Během celého života mezi narozením a smrtí musí být nicméně v činnosti vnitřní síly a tyto síly musí být ustavičně nanovo rozněcovány, má-li život pokračovat.

V okamžiku smrti vidíme, co se stane z lidského fyzického těla, když na něm ustavičně nepracuje éterné neboli životní tělo. Od okamžiku smrti se uplatňují vlastní fyzické, fyzikální a chemické síly fyzického těla. Způsobují pak jeho rozpad a rozklad. Že to, co jinak u fyzického těla nastává v okamžiku smrti, nemůže mezi narozením a smrtí probíhat, za to může éterné neboli životní tělo se svými vnitřními silami. To je v době mezi narozením a smrtí věrným bojovníkem proti rozpadu fyzického těla. Naše fyzické tělo by se v každém okamžiku začínalo rozpadat, kdyby se mu z éterného neboli životního těla nedostávalo nových sil. Všeho, co potřebuje éterné neboli životní tělo, se mu ovšem zase dostává z ještě hlouběji spočívajících vnitřních sil, z toho, co nazýváme astrálním tělem a co je nositelem slasti a strasti, radosti a bolesti atd., takže příslušné vnitřní tělo vždy pracuje na příslušném vnějším těle. To, co je na nás navenek viditelné, je tedy ustavičně udržováno vnitřními silami. Kdyby člověk při probuzení vědomě sestoupil do své tělesnosti, musel by vidět právě to, jak astrální tělo pracuje na éterném neboli životním těle a jak zase éterné tělo pracuje na těle fyzickém; uniká mu to však, protože jeho pohled je při tomto sestupu odváděn k vnějším věcem a dějům.

Avšak díky tomu, že člověk svou duši pozvolna rozvíjí tak, aby dokázal vědomě prožít okamžik probuzení, tedy vstup do tělesnosti, může v jistém ohledu získat znalost toho, co působí a žije v jeho nitru, co v něm tvoří a koná. Na vnitřním „hnacím ústrojí“ našeho vlastního lidství budeme mít podíl tehdy, dokážeme-li se - použijme teď ono slovo v tom nejlepším smyslu - mysticky pohroužit do svého vlastního nitra. Čeho musíme dosáhnout (jak toho dosáhneme, o tom později), chceme-li takto vědomě sestoupit do svého nitra? Musíme dosáhnout právě toho, aby nás při probuzení nerušily vnější vjemy. Musíme se připravit tak, abychom byli schopni probudit se, aniž by se v okamžiku probuzení k naší duši dostaly zrakové, sluchové a další vjemy. Musíme získat možnost vžít se z jiného stavu vědomí, jak je dán ve spánku, do vesmírného bytí, a to tak, že umlčíme všechny vnější vjemy. Umlčíme-li takto všechny vnější vjemy, projdeme kolem malého strážce prahu. Jak vypadá, o tom budeme mluvit vzápětí.

Předpokládejme nyní na okamžik, že jsme kolem něj prošli a vstoupili jsme branou, jež vede do našeho vlastního nitra. Tu jako opravdoví, praví mystici poznáváme něco, o čem jsme předtím neměli nejmenší představu. Vnější popisy, jak je uvádí většina theosofických příruček, popisy astrálního, éterného neboli životního a fyzického těla, jsou-li tato těla viděna zevnitř, nejsou přece jen o mnoho víc než zcela přibližné; mohou sice poukazovat na to, oč jde, nicméně skutečné poznání toho, do čeho při probuzení vstupujeme, je možné teprve tehdy, jestliže se dlouhý čas trpělivě z nej různějších stran

blížíme k velkým pravdám bytí. A tak se dnes ze zcela určité strany pokusíme vniknout do těchto tajemství.

Když už tedy člověk nemusí vidět, co na něj může působit zvenčí, poznává, řekněme, citově to, co se obvykle nazývá duší, co je však přece jen ještě něčím docela jiným, než odpovídá obvyklé představě duše. Poznává, že lidská duše je vlastně něco malého, je však srovnatelná s něčím velkým, a že jednotlivé schopnosti, které může lidská duše mít a v jejichž mezích se může vyvíjet, jsou nepatrné oproti schopnostem, jež má ono velké, o kterém může lidská duše cítit, že je mu podobná. Jestliže člověk vstoupí do fyzického a éterného těla, poznává, že při probuzení skutečně vyšel z něčeho reálného, že byl od usnutí do probuzení v jiném světě, ve světě, v němž existuje něco bytostného, co je velmi podobné naší duši, co však má všechny vlastnosti a schopnosti mnohem větší, mnohem mohutnější než naše duše samotná.

Lidská duše se v okamžiku probuzení, projde-li kolem strážce prahu, cítí vskutku malá. Tehdy si může říci: Ba, jsem opravdu malá, maličká, neboť kdybych v tomto okamžiku probuzení v sobě neměla nic, než co si mohu dát sama, kdybych nebyla rozlita do velkých, mohutných světů, které mají podobné schopnosti jako já, pouze nekonečně větší, a kdyby tyto světy do mě nevlily, co potřebuji, ó, to bych teď byla docela bezradná, měla-li bych předstoupit před své vlastní nitro. - Duše nyní zjišťuje, že potřebuje to, co do ní celou noc proudilo; zjišťuje, že do ní vproudilo něco, co se podobá trojici jejích vlastních základních sil. Které základní síly tvoří tuto trojici?

Zaprvé to, co nazýváme vůlí; vše, co je volní povahy, je první základní silou duše, silou, jež nás vede, abychom to či ono v životě chtěli. Druhou základní silou duše je cit; je to síla, která způsobuje, že naši duši jedna věc přitahuje a druhá odpuzuje, jedna jí působí radost a druhá bolest. A třetí základní silou je myšlení, možnost dospívat k představám o věcech. To jsou tři základní síly lidské duše. A víme také, že tyto tři základní síly jsou tím skutečně cenným, tím, co můžeme v životě mezi narozením a smrtí vzdělávat. Vzděláváme-li stále více svou vůlí, jestliže ji stále více posilujeme, pak se stáváme lidmi, kteří dokážou energicky zasahovat do života. Vzděláváme-li stále více své city, stáváme se lidmi, kteří se stále větší jistotou dokáží posoudit, co je ve světě správné nebo nesprávné, když to správné, spravedlivé pociťují s libostí, kdežto nesprávné, nespravedlivé s bolestí. A vzděláváme-li své myšlení, získáváme stále více schopnost rozvíjet to, co nazýváme moudrým porozuměním světu a díky čemu s moudrostí vstupujeme do jevů světa. Po celý svůj život mezi narozením a smrtí pracujeme na těchto třech základních silách duše.

Jestliže se však ráno probudíme ve stavu, který byl popsán, kdy jsme prošli kolem strážce prahu, pak zjistíme, že všechno, co jsme v sobě v životě rozvinuli v podobě vůle, citu a myšlení, je maličností oproti síle myšlenek, síle citění a síle chtění, které jsou rozprostřeny v duchovním světě, z něhož ráno v okamžiku probuzení vycházíme; zjistíme, že potřebujeme to, co jsme v noci nasáli. Nedošli bychom totiž daleko, kdybychom rozvíjeli jen ty myšlenky, city a chtění, které můžeme rozvinout prostřednictvím denního života. Jako dar z duchovních světů, z vyšších sil vesmírného myšlení, vesmírného citění a vesmírného chtění do nás musí celou noc proudit to, co s námi nyní sestupuje do našeho vlastního nitra. Když si nejprve uvědomíme, že jsme do své duše nasáli vesmírné chtění, citění a myšlení, zjistíme, že tyto tři základní síly nejsou tím, co jsme si ze svého života v podobě myšlení, citění a chtění sami osvojili, nýbrž něčím, co do nás proudí od usnutí do probuzení bez našeho přičinění.

Když se svou duší, která se jakoby celá nasála těmito vlastnostmi, ponoříme do své vlastní tělesnosti, zjistíme, že se tyto základní síly promění a dostanou novou tvář. Zjistíme, že to, co ve slabém napodobení známe jako vůli své duše, co si však přinášíme z nekonečně větší míry vesmírné vůle, se při vplývání do nás proměňuje v něco, co nám dává možnost být pohyblivou bytostí, jež má ze svého nitra schopnost pohybovat končetinami, v malém i ve velkém. Vplývá do nás možnost a schopnost, jejíž projev vidíme, vidíme-li člověka, který svými pohyby vykonává denní práci. To, co do nás vplývá, co vyjímáme z vesmírné vůle, se stává navenek viditelným v pohybu našich končetin, v celé naší pohyblivosti. To, co je v nás jako vesmírná vůle, se projevuje jako síla, jako vnitřní síla, jež nás naplňuje.

Vidíme teď, že síla, která nás prostupuje a kterou jinak cítíme jen jako duševní sílu, do nás skutečně proudí z vesmírné vůle. Nyní se pro nás stává pravdou, že světem proudí vůle, že vůle světa proudí námi a že jsme pohybliví, že můžeme pohybovat končetinami a jsme samostatní jen díky tomu, že do nás ráno vplývá vesmírná vůle, kterou jsme nasáli do své duše ve stavu spánku. Tuto vesmírnou vůli, jež do nás ráno vproudí, spotřebováváme během dne. V běžném, normálním životě toto vprouzení necítíme. Jestliže jsme ale prošli kolem strážce prahu, cítíme, že v nás působí celá vůle makrokosmu, cítíme, že jsme vlastně srostlí s vesmírnou vůlí. Prožíváme zde nesmírně významný pocit. V tomto okamžiku se cítíme jakoby spjatí, jakoby začlenění do celkové vesmírné vůle.

To, co v obvyklém duševním životě známe jako sílu citění, jsme nasáli jakoby z nekonečného rezervoáru vesmírného citění a to teď do nás proudí. A proměňuje se to tak, že to člověk, který je natolik vyvinut, bude moci vnitřně vidět, jako kdyby jím v tomto vesmírném citu proudilo něco, co - budeme-li to chtít přirovnat k něčemu v životě - lze přirovnat jen ke světlu. Jako kdybychom byli vnitřně prozářeni světlem, tak tomu je, když pohlédneme na to, co do nás proudí v působení vesmírného citu přijatého ve spánku. Vesmírný cit, jenž do nás vplývá, se v nás stává světlem, vnitřním světlem; navenek viditelné není, avšak člověk, jenž se stal jasnozřivým, vidí, projde-li kolem malého strážce prahu, že světlo, které potřebuje ke svému vnitřnímu prožívání, skutečně není nic jiného než výsledek toho, co v noci nasál v podobě vesmírného citu.

Z toho již vidíme, že člověk, je-li odevzdán svému vlastnímu nitru, poznává o své duši něco zcela nového. Poznává, co do něj proudí z makrokosmu a čím se to stává v jeho nitru. A nechá-li do sebe vplývat sílu a schopnosti vnějších vesmírných bytostí, má pravdivě a bytostně před sebou to, co představuje astrální tělo.

To, co je silou myšlení, potom vypadá tak, že v nás působí jako pořadač, jako usměrňovač mezi tím, co do nás proudí jakožto síla pohybu, a tím, co do nás plyne jakožto vnitřní světlo. Mezi těmito dvěma musí být vytvářena určitá rovnováha, aby nikdy nenastal nesprávný poměr mezi tím, co vzniká v podobě vnitřního citu a v podobě puzení k činnosti. Kdyby nebyl vytvořen správný poměr mezi vnitřním světlem a puzením k činnosti, nebyla by lidská tělesnost náležitě z nitra ven obstarávána. Kdyby byl přítomen nadbytek jednoho či druhého, člověk by musel zahynout. Jen při správné rovnováze může své vnitřní síly rozvíjet tak, aby správně sloužily jeho vnější existenci.

Vidíme tedy, jak tyto tři síly na člověku ve spánku pracují; následně v nás působí tak, že našeho vnějšího člověka od rána do večera podněcují, aby mohl vykonat to, co vykonat má. Uvědomíme-li si to, pak si můžeme říci, že naše duše je vskutku velmi malá vůči tomu, co je ve velkém světě, do něhož jsme byli rozliti během spánku; přesto je tomu naše duše podobná. Zatímco v naší duši spočívá myšlení, citění a chtění, jež se pozvolna vyvíjí ke stále vyšším stupňům, venku v neviditelném, nadsmyslovém světě je rozlito vesmírné myšlení, vesmírné citění a vesmírné chtění.

A pak člověk získává ještě jinou zkušenost, která vyvstane jako bezprostřední prožitek. Byť je tato duše dnes malá vůči velké vesmírné duši, je přece na cestě stát se takovou jako ona. Její schopnost myslet, chtít a cítit je dnes sice ještě malá, je ale na cestě stát se takovou, jaké je toto velké vesmírné citění, myšlení a chtění. - To je jedna věc, kterou prožíváme. Druhou je skutečnost, že přesně víme: To, co se mi tu ukazuje jako nesmírně mohutný makrokosmos, jako vesmírné citění, myšlení a chtění, bylo kdysi také takové jako moje duše; z těchto malých počátků se nutně vyvinulo v takovouto mohutnou velikost.

Má-li mystik tyto dva city, vzejde mu v duši něco jako plod, jenž spočívá v tom, že si řekne: Co by se bylo stalo, kdyby bytosti, které vytvořily to, co je dnes rozprostřeno ve světě a dává nám, co potřebujeme k životu, pro svůj vývoj nic neučinily? V nekonečně vzdálené minulosti byly s ohledem na síly citu, myšlení a chtění podobně slabé jako my. Kdysi dávno byly stejně slabé jako naše duše a dnes jsou tak silné, že už nejsou odkázány na to, aby přijímaly, ale už jen dávají. Co by se z nás stalo, kdyby se nebyly dál vyvíjely? Nebylo by se z nás mohlo stát nic! Nebyli bychom tu mohli být! - Takový je živý cit, jenž se nám rozlévá v duši, cit nesmírné vděčnosti. Dokážeme-li ocenit hodnotu své existence, pak námi začne proudit cit nesmírné vděčnosti. Tento cit vděku je pro každého

opravdového, pravého mystika realitou; není něčím, co by se jakkoli nepatrně dalo přirovnat k pocitu vděčnosti, jež člověk mívá v běžném životě. Je to cit, který jako něco oblažujícího, obšťastňujícího vzejde v našem nitru a který se jednou musí dostavit, neboť patří k nejdůležitějším prožitkům mystikovým. To, co dnes vnější svět nazývá mystikou, nebývá obvykle nic jiného než souhrn frází. Opravdový, pravý mystik zná cit vděčnosti, s nímž pohlíží na velký svět a říká si: Co bys byl, kdyby bytosti, jež byly před tebou, neučinily vše pro to, aby vystoupily k oné výšině, z níž ti každé noci mohou dávat, co potřebuješ, a nechávat to proudit do tvé tělesnosti? - Kdo v nejhlubším základu srdce nepocítil tento cit vděku vůči makrokosmu, není pravým mystikem.

A k tomuto citu vděčnosti se připojuje jiný cit, cit, jež lze charakterizovat následujícími slovy: Jestliže dnes stojíme na začátku, tak jako stály kdysi na začátku ony bytosti, nemusíme snad na sobě pracovat, abychom dosáhli svého cíle ve vesmírném bytí, nemusíme snad učinit všechno pro to, abychom pokročili od svého malého myšlení, cítění a chtění, abychom jednou už nemuseli jen brát, nýbrž mohli i dávat, abychom mohli něco rozlévat, něco ze sebe nechávat plynout podobně, jako se něco vlévá do nás, jsme-li ve spánku odevzdání makro- kosmu?

Tento cit se přetváří v obrovský závazek pro vývoj naší duše. Jako opravdový, pravý mystik si pak řekneme: Zanedbáváš svou povinnost, nečiníš-li vše pro to, abys síly své duše, které máš dnes ještě v nepatrné míře, vyvíjel k výši, do níž mohou dospět a jež se ti v předobrazu ukáže, vzhledneš-li vědomě k makrokosmu, z něhož své síly nasáváš. Ne- vyvíjíš-li se, hněváš-li se a kladeš svému vlastnímu vývoji odpor, pak přispíváš k tomu, že se jednou bytosti nebudou moci vyvíjet podobným způsobem, jakým se dnes vyvíjíš ty. Místo k pokroku, k novému utváření, k tvoření světa pak přispíváš k jeho zkáze. - To je druhý cit, který mystikovi vyvstává, a my vidíme, že to, co člověk jinak v duši prožívá, souhrn žádostí, pudů, vášní atd., se zvláštním způsobem přetváří. Co jinak známe jako cit vděku, se stává nezměrnou vděčností vůči makrokosmu, a co v životě cítíme jako povinnost, narůstá v nezměrný závazek vlastního vědomého vývoje.

To jsou dva city a impulzy, jež proudí naší duší, když procházíme kolem strážce prahu. A tyto dva city nám pak dávají možnost skutečně poznat astrální tělo člověka v jeho bytostnosti. Žijí-li tyto city v člověku tak, jak byly popsány, a on se jim víc a víc odevzdává - citu vděku vůči makrokosmu a citům povinnosti vůči vývoji světa - nechá-li je cele proudit svou duší a protépávat ji, pak se mu otevře zřící zrak; jeho zraku se pozvolna ukazuje jeho vlastní astrální tělo jako první schrána, jíž je obklopen a kterou v obvyklém vědomí nevidí, kterou však může vnímat, jestliže má trpělivost k tomu, aby tyto city nechal na svou duši působit dostatečně dlouho. Pak před námi stojí pravá podoba našeho astrálního těla, onoho těla, které je zrozeno z makrokosmu. Ovšem chceme-li toto astrální tělo vidět a chceme- li s dostatečnou silou pociťovat jako pravdivé, že v základu všeho smyslového spočívá duch, pak zkrátka musíme projít kolem strážce prahu.

Musíme se ještě podívat na odvrácenou stranu toho, co jsme právě popsali jako světlou stranu. Viděli jsme, že všechno, co je vesmírnou vůlí, nás prostupuje silou k činnosti, všechno, co je vesmírným cítěním, nás prostupuje světlem a vesmírné myšlení že nás prostupuje jako pořádající síla. Jsou to síly, jež potřebujeme; bez nich bychom nemohli žít, a kdyby nám nebyly dodávány, pak bychom tu jako lidé nemohli být. Srovnejme ovšem to, co v nás pracuje, s tím, co už nám patří. Velmi zřetelně se nám tu ukáže, k jakým silám myšlení, cítění a vůle se duše dosud dopracovala. Zejména se nám zcela zřetelně ukáže, kolik jsme si toho opomněli osvojit s ohledem na sílu vůle, s ohledem na inteligenci myšlení a na správné a přiměřené cítění. Ukáže se nám, že vše, co jsme učinili, abychom si osvojili inteligenci, se může sjednotit s tím, co nás z vesmírného citu prostupuje světlem, a vše, co jsme ve vývoji své inteligence opomněli, působí jako překážka. Kolik jsme toho opomněli z práce na vývoji své inteligence, své síly myšlení, o tolik do nás plyne méně světla vesmírného cítění. Chceme-li pokročit ve vesmírném bytí, musí být naše myšlení ve správném poměru k tomu, co do sebe nasáváme z vesmírného cítění.

Kdo by chtěl tyto věci jen kombinovat, ten by snadno mohl být v pokušení domnívat se, že síly myšlení, které získáme v podobě lidské inteligence, se musí sčítat a spojovat s tím, co do nás plyne z

vesmírného myšlení. To by však bylo povrchní kombinování, pouhá teorie a neodpovídalo by to skutečnosti. Ve skutečnosti se lidské myšlení sčítá s vesmírným cítěním. Často se dělá chyba v tom, že z uvedených náznaků se kombinuje něco nesprávného, například stejné se stejným nebo podobné s podobným. Tyto věci však nejsou takové, že bychom si vystačili s lidským kombinujícím myšlením. Čili vesmírné cítění, jež do sebe ve spánku nasáváme, se sčítá s lidskou inteligencí. Čím více inteligence člověk má, tím více tato inteligence rozjasňuje to, co nám vesmírné cítění dává v podobě vnitřního světla. Zároveň však vidíme, že do tohoto světla, do tohoto vesmírného cítění proudí vzpírající se temnota, jakmile opomeneme něco, co můžeme učinit pro vývoj svého myšlení, své inteligence. Veškerá opomenutí, jichž se člověk dopustí tím, že je příliš pohodlný vzdělávat své síly myšlení, se vymstí tak, že člověk něco odebere svému vnitřnímu světlu, že tomuto vnitřnímu světlu ze sebe dodá temnotu. Tak vidíme, jak duch utkává naše nitro.

Někdo by ovšem mohl říci: Je mi nanejvýš nepříjemné, pomyslím-li na to, že ve světě existuje takový podivný proud, jakým je proud duchovní vědy, který teď dokonce začíná lidi upozorňovat na takovéto věci. Copak lidé doteď také nežili, a dokonce šťastně nežili s tím, že se jaksí uzavřeli do obou hranic, že hezky setrvali v rozmezí života, rozpínajícím se mezi malým a velkým strážcem prahu? O jejich postup se staraly duchovní mocnosti, o nichž doteď neměli žádnou představu; nemohlo by to tak být i nadále? - I když to dnešní lidé takto nevysloví, přece si myslí: Ach, co je nám dnes do tohoto proudu světa! Zůstaňme raději při životě, jak plynul doposud. To by nás ještě nakonec svedli k tomu, abychom si uvědomili, jak se v nás samých mísí světlo a temnota! Doposud se duchovní mocnosti staraly o to, aby se historie nedostala do nepořádku; teď bychom se o tom sami mohli něco dovědět a mohli bychom historii uvést do nepořádku. Nechrne to raději být! - Někdo by mohl dospět k této náladě, ba mnoho lidí v této náladě dnes ještě je, když si říkají: Chceme jíst a pít, ve vnějším světě rozvíjet nezbytnou sílu, dál ale jít nechceme, o to ať se starají bohové, kteří se o to starali doteď.

V podstatě by to vůbec nebyla nerozumná námitka, neboť tomu doposud skutečně bylo tak, že lidé až do současného vývojového stupně mohli dostatek sil nasávat ze spánku, že tu byly síly makrokosmu, jimiž se duše plně nasála, že bylo duši dodáno to, co tyto velké duchovní bytosti nashromáždily. Doposud tomu tak bylo. Nesmíme však zůstat u abstrakcí, nýbrž právě na tomto poli se musíme držet skutečnosti. A tato skutečnost vypadá tak, že i základní duchovní podmínky našeho vesmírného žití se od epochy k epoše mění. Vesmírné mocnosti, jimž jsme každé noci odevzdáni, počítaly od samého začátku, co existuje vyvíjející se lidská bytost, s touto lidskou bytostí; počítaly s tím, že i z lidí bude proudit světlo vzhůru. Jejich rezervoár světla není nevyčerpatelný, nýbrž postupně ho ubývá a proudily by z něj stále nepatrnější síly, kdyby ze samotného života člověka díky jeho práci na myšlení, cítění a chtění a na vzestupu do vyšších světů neproudila do obecného vesmírného cítění a vesmírného světla nová síla, nové světlo. A nyní žijeme v době, kdy je nutné, aby si lidé skutečně uvědomili, že se tomu, co k nim proudí, nesmějí pouze oddávat, ale že musí i ze své strany spolupracovat na vesmírném vývoji.

Ideál, který si duchovní věda stanoví, není nijak obvyklý. Opravdu nepracuje tak jako jiné duchovní proudy a světové názory, které se pro ten či onen ideál pouze nadchnou a nemohou jinak než o tom kázat jiným lidem. Ti, kdo dnes duchovní vědu hlásají na základě skutečného vesmírného poslání, takový impulz nemají. Mají však poznání, že jisté síly, jež jsou v makrokosmu, se začnou vyčerpávat a že směřujeme k budoucnosti, v níž by z vyšších světů, pokud by člověk nepracoval na vývoji své duše, plynulo příliš málo, protože míra sil plynoucích shůry se pozvolna začíná vyčerpávat. V tomto čase žijeme. Proto musí do světa vstoupit duchovní věda. Nikoli na základě svévolného impulzu, nýbrž na základě nutnosti naší doby, aby mohla lidi přivést k tomu, že budou opět nahrazovat shůry sestupující síly, jež se začínají vyčerpávat.

Duchovní věda čerpá své impulzy z tohoto poznání, ze současnosti, a zatím by dnes ještě nepůsobila, kdyby zde nebyla tato skutečnost, nýbrž by klidně přenechávala vývoj lidstva jako doposud sobě samému. Ona však předvídá, že nenajde-li se v nejbližších staletích dostatečně velký počet lidí, kteří se propracují do duchovních světů, lidské pokolení bude přivádět z duchovních světů stále méně sil a důsledkem by bylo zchudnutí lidí, co se duchovní síly týče, všeobecné zpustnutí lidského života. Lidé by zeslábli s ohledem na to, co mají dělat ve světě. Došlo by k uschnutí lidského života, jako u stromu, který zdřevnatí, nedostává-li se mu mízy života.

Doposud se lidskému pokolení dostávalo sil zvenčí a ti, kdo si všímají pouze vnějšího života, kdo žijí bezmyšlenkovitě a domnívají se, že existuje jen vnější smyslový svět, zkrátka nic nevědí o změnách, jež se za ním odehrávají. A k těmto důležitým změnám patří vysychání duchovních sil a nutnost toho, aby lidé sami tyto síly vytvářeli. Kdyby byl další vývoj lidstva přenechán povrchním lidem, kteří berou v úvahu pouze vnější fyzický svět, došlo by k zaschnutí, zpustnutí celého lidského pokolení na Zemi.

Tady jsme se dotkli nejhlubšího bodu, z něhož duchovní vědec získává vědomí toho, že je nutné přinášet duchovní vědu, aby lidé učinili vlastní rozhodnutí, zda se na této nezbytné práci chtějí podílet, nebo se na ní podílet nechťejí. O tomto zlomu ve vývoji lidstva budeme v následujících přednáškách ještě mluvit. Nyní však obraťme duchovní zrak ještě jednou k tomu, čeho jsme se právě dotkli. Obráťme pohled ke všem opomenutím, která nacházíme ve své duši, k tomu, co se v naší duši ukazuje jako překážka sil plynoucích k nám shůry.

Všechna opomenutí v oblasti myšlení se zavrtávají jako temnota do světla, proudícího do nás z vesmírného cítění. A podobným způsobem se naše opomenutí v oblasti cítění zavrtávají do sil našich pohybů a opomenutí v oblasti chtění pak brání řádné činnosti vesmírného myšlení. Živě nám vystupuje před očima, co naše duše ve svém dosavadním vývoji opomenula a co se jako mohutná překážka staví do celého pokroku života. Do toho, co nám dávají vyšší mocnosti, co tu v nás pracuje, co rozvíjí sílu z vesmírné vůle, co rozvíjí světlo z vesmírného cítění, co rozvíjí řád a harmonii z vesmírného myšlení, se začleňujeme my sami v celé své bezmoci plynoucí z toho, že jsme se doposud vyvinuli jen natolik, nakolik jsme se vyvinuli.

Stojíme tu před pravým sebepoznáním. A jako temnota, jako temná silueta před zářícím obrazem se ukazuje to, čím jsme se stali v důsledku svých opomenutí a co na sobě máme napravit správným rozvíjením duševních sil. Před naší duší vyvstává, čím jsme se nestali, a velmi zřetelně se nám to ukazuje, když své paprsky vysílá do tří stran. To, čím jsme se nestali, vysílá své paprsky do tří stran. Nejprve se nám tu ukazuje, jaké překážky ve světovém vývoji vytváříme tím, že se dopouštíme opomenutí v oblasti vůle. Dále se ukazuje, jaké překážky ve světovém vývoji jsme vytvořili tím, že jsme se dopustili opomenutí v oblasti myšlení a nakonec v oblasti cítění. Do těchto tří směrů vyzařuje nedokonalost naší bytosti. Každý z nich nám něco zcela určitého říká.

Nejprve zde máme to, co jako překážka vyzařuje z nás samých, z naší vlastní vůle do toho, co námi proudí z vesmírné vůle. To, co v podobě opomenutí ulpívá na naší volní přirozenosti, se projevuje jako překážka, jako městnání. Říká nám to: Všim, co jsi tu opomenul, budeš připoután k zanikajícím silám Země; jako ocelovými pouty tě to bude poutat ke všemu, co Zemi vhání do její zkázy. - Opomenutí, kterých jsme se dopustili v oblasti myšlení, nám říkají: Protože ses v myšlení dopustil těchto opomenutí, nebudeš moci vytvořit harmonii mezi svou vůlí a svým cítěním. - A to, co jsme opomenuli v oblasti cítění, nám říká: Vývoj světa projde kolem tebe. Neučinil jsi nic, abys sám ze sebe něco připojil k vývoji světa; proto ti bude to, co ti dal vývoj světa, vzato a tento vývoj světa projde kolem tebe, jako bys tu vůbec nebyl.

Vidíme, že všechny síly, jimiž jsme připoutáni k Zemi, jsou tu od nás odděleny a vývoj světa prochází kolem nás, protože jsme sami svou prací nic neučinili. Pak na této hranici cítíme, jak síly, jež nás poutají k Zemi, a síly, jež nás míjejí, rozervávají naši vlastní, pravou bytost. Co jsme sami ve své duši opomenuli, se stává silami, jež duši ničí. V tomto okamžiku průchodu kolem malého strážce prahu cítíme svá opomenutí jako zhoubce svého duševního bytí.

V tomto strašlivém okamžiku nám může dát schopnost obstát jen jedno: dáme-li si slib, že v budoucnu již nic neopomeneme. Získali jsme záchytné body, které jsou dostatečně zřetelné. V okamžiku, kdy procházíme před malým strážcem prahu, nám říkají: Tyto síly tě stahují dolů, musíš tedy pracovat na své vůli, na svém myšlení a na svém cítění. - Dokonce i tomuto děsivému pohledu, jenž se nám naskýtá, můžeme být vděční, neboť nám umožňuje tento slib, jež skládáme sami sobě.

To je další věc, která patří k mystickým prožitkům. Jestliže jsme nejprve charakterizovali jako nutný cit vděku a cit povinnosti, musíme nyní uvést ještě také „mystický slib“, který při pohledu na své nedostatečnosti skládá s jistou samozřejmostí v podstatě každý; slib, že do budoucna bude, jak to jen půjde, pracovat na své duši, aby napravil to, co se událo v důsledku jeho opomenutí. Život pak tímto slibem získá zvláštní nový obsah, obsah, který teprve nyní odpovídá pravému, činnému sebepoznání, jehož pomocí se člověk nesnaží pouze vydumat sebe samého, ale jímž sám na sobě pracuje.

Tento prožitek lze mít dvojím způsobem. Počátečním způsobem ho má člověk díky tomu, že pociťuje všechno, co jsme doposud popsali. Dokud to prožívá jen jako cit vděku a povinnosti, má pocit: Něco ti chybí, něco tě ještě poutá k pomíjivému bytí, je ještě důvod, že vývoj světa prochází kolem tebe. - Když to člověk cítí, pak to prožil ve svém astrálním těle. Cítí-li však vděk a povinnost znovu a znovu, promění se to nakonec ve zcela určitý náhled, který se teď stává vnitřním prožitkem, jenž vzniká proto, že jsme svým mystickým myšlením, cítěním a chtěním nastřádali tolik vnitřní síly, že se naše astrální prožívání zrcadlí v našem éterném neboli životním těle a je odráženo zpět.

Jako vnější skutečnost teď máme před sebou svůj vlastní protějšek, který jako by vystupoval z pozadí. Toto pozadí nám ukazuje, jak vnější vesmírné mocnosti, do nichž jsme rozlíti během spánku, zapracovávají světlo a sílu do našich schrán. Z tohoto pozadí vystupuje to, co jsme ze sebe sami učinili. Jako před nás jinak ve vnější skutečnosti předstupují zvířata, rostliny a nerosty, předstupujeme před sebe nyní v reálné podobě my sami. Naše nitro se pro nás stává viditelným ve vnějším světě.

Předtím byl náš pohled, jakmile jsme se vnořili do vnějších schrán, odveden k vnějšímu světu. Nahrnuly se na nás vnější vjemy smyslového světa, abychom nemohli vidět to, co nyní ovšem vidět chceme a musíme, odhodláme-li se spolupracovat na pokroku ve vývoji lidstva. Velmi podobně jako jinak vnější svět, vidíme nyní své vlastní nitro. Je to jako malba vystupující z pozadí. Všechno, co nás poutá k Zemi, co nás spojuje s pomíjivostí, takže to sami jako něco pomíjivého musíme zanechat za sebou, se nám tu ukazuje ve zcela určitém obraze, v obraze zpitvořeného býka.

Tento obraz, který se tu ukazuje astrálnímu nazírání, nemůžeme přirovnat k ničemu jinému než k obrazu zpitvořeného býka stahujícího nás dolů. Všechno, co jinak v naší duši vytváří soulad mezi vůlí a cítěním, se nám s ohledem na naše opomenutí ukazuje v obraze zpitvořeného lva. A všechno, co nás míjí, jestliže jsme se dopustili opomenutí v myšlení, se nám ukazuje v obraze zpitvořeného orla. Tyto tři obrazy jsou prostoupeny naším vlastním zpitvořeným obrazem. V tomto obraze se ukazuje, co jsme ze sebe učinili a co musíme v budoucnu napravit, abychom k vývoji světa připojili všechno, co je nutné. Tři zpitvořené obrazy zvířat a jeden zpitvořený obraz nás samých. Z uzpůsobení vzájemného vztahu těchto obrazů vyplývá míra práce, kterou na sobě ještě musíme vykonat.

Tak je naše myšlení, cítění a chtění, procházíme-li kolem malého strážce prahu, rozštěpeno ve tři pitvorné obrazy. Tady máme pravé sebepoznání, neboť v obrazné podobě před námi stojí to, čím jsme se stali. Je to sebepoznání, které je nám pobídkou pro celý

budoucí život. Tohoto sebepoznání by se člověk snadno mohl zaleknout. Zalekne se však jen tehdy, domnívá-li se, že to, co nevidí, tu není. Takoví lidé se najdou. Podobají se člověku, který před padající cihlou zavře oči, místo aby jí uhnul. Tím, že to člověk nevidí, se na věci nic nemění; nanejvýš tak onomu zhoubcí, protože ho nepostřehne, umožní, aby byl skutečně zhoubcem, což tito lidé nechtějí vidět. Jedinou pomocí, jak v tomto ohledu dojít dál, je sebepoznání. Vesmírné síly dosud dostačovaly k tomu, aby zabránily vnějšímu zpitvoření našeho lidského obrazu. V budoucnu už tyto síly stačit nebudou. My sami musíme na sobě pracovat. My sami jsme strážcem prahu. My sami se sobě v pitvorném obraze ukážeme jako malý strážce prahu. My sami jsme tím, kdo nám brání vstoupit do sebe. Jedině toto poznání umožňuje, aby v budoucnosti, kdy už se nám nezbytné síly nebude dostávat shůry, lidstvo ve svých silách neochablo, nebylo slabší a slabší, což znamená, že by nesplnilo své pozemské poslání.

Tak jsme z jisté strany prošli oblastí, kterou můžeme nazvat oblastí našeho vlastního počítačového těla, do něhož se noříme při probuzení. V běžném životě si to však neuvědomujeme, protože naše vědomí je odvedeno naléháním vjemů vnějšího světa. Nyní jsme však viděli, co můžeme sami v sobě prožít, když do sebe při probuzení vjemy vnějšího světa nepustíme. Zevnitř jsme charakterizovali část svého astrálního těla, část své lidské bytosti, počítačové tělo; charakterizovali jsme ho tak, že si teď můžeme udělat představu, jací jsme. Dospěli jsme k hranici, kde naše počítačové tělo naráží na éterné tělo. Tu se nám ukázalo něco jako zrcadlový obraz. Pitvorná postava, která se nám ukazuje, je jen obrazem, víc ale nepotřebujeme, abychom věděli, jací skutečně jsme.

Chce-li člověk vědět, jak vypadá jeho obličej, nemá zvláštní cenu diskutovat o tom, zda je obraz, který vidí v zrcadle, klam nebo realita. Tomu, kdo chce vidět svůj obličej, tento obraz úplně stačí; slouží svému účelu a má reálnou hodnotu. Kdyby přišel filosof a řekl: Co nám tady vyprávíš o trojhlavém zvířeti s člověkem uprostřed, o tom víme, že je to jen klamná představa - pak bychom řekli: Je to pouhý zrcadlový obraz vytvářený éterným neboli životním tělem, podobný obrazu,

který vytváří vnější zrcadlo, slouží nám však k sebepoznání a v tom spočívá jeho reálnost. - Důvody, které může vnější filosofie předložit proti skutečnosti toho, co prožívá jasnozřivé vědomí, zná každý jasnozřivý člověk dobře sám. Omyl by nastával teprve tehdy, kdyby se jasnozřivý člověk domníval, že zrcadlový obraz je skutečností, kdyby nevěděl, že tento obraz ukazuje jeho vlastní nitro, ale domníval by se, že tu k němu skutečně přichází čtyřhlavá bytost. Kdyby se jasnozřivý člověk domníval, že tento obraz vyplňuje prostor úplně stejně jako fyzická bytost, pak by se podobal člověku, který v zrcadle vidí svůj nos, a protože se mu nelíbí, do zrcadla uhodí a myslí si, že zasáhl něco skutečného.

Právě to si člověk musí osvojit, chce-li postupovat do vyšších světů: Nebrat věci jako něco jiného, než co skutečně jsou. Jakmile zrcadlový obraz považujeme za něco, co vyplňuje prostor, nikoli za to, čím je, podléháme iluzi. Vskutku však nejsme člověkem, jenž se oddává halucinacím, víme-li, že před sebe v takovémto zrcadlovém obraze předstupujeme my sami. Proto je tak důležité, aby si člověk, dříve než začne pomocí zrění vnikat do duchovního světa, vytvořil schopnost poznávat a svou rozumností chápat pravou hodnotu věcí. Proto by také neměl být jasnozřivým učiněn nikdo, kdo za realitu fyzického prostoru považuje něco, co je pouhým zrcadlením, a mohl by zrcadlové obrazy duše zaměňovat s duchovními bytostmi. Proto se klade velký důraz na to, aby do skutečného, pravého duchovního školení nevstoupil nikdo jiný než ten, kdo má rozumné myšlení, aby byl vždy schopen zhodnotit význam toho, co vidí. Nezáleží jen na zrění samotném, nýbrž i na tom, abychom se naučili viděné zhodnotit, tak abychom to, co vidíme, dokázali rozlišovat.

Dostaneme se i k bytostem, které jsou skutečně mimo nás, avšak to, co jsme popisovali dnes - a to si musíme uvědomit - jsou prožitky našeho vlastního nitra, ukazující se nám jako zrcadlové obrazy; to znamená, že naše vlastní nitro se nám ukazuje jako vnější svět. Cesta

sebepoznání a mystického pohroužení vede k reálným prožitkům; tyto prožitky se však stávají halucinacemi, jakmile si člověk, jenž usiluje o mystické pohroužení, namlouvá, že postavy, které se mu ukazují, se nacházejí v prostoru mimo něj, a nevidí, že jsou to zrcadlové obrazy jeho vlastního nitra. S bytostmi, které opravdu vyplňují prostor a jsou mimo nás, se člověk setkává teprve tehdy, sestoupí-li až do svého éterného neboli životního těla, na cestě, která vede kolem velkého strážce prahu. O tom budeme mluvit zítra.

Dnes jsme se tedy dostali jen k vymezení proudu, který do našeho prožívání vstupuje ve chvíli probuzení. Chtěli jsme dnes vylíčit, co může mystik prožívat ve své duši, když při probuzení odvede veškerou pozornost od vnějšího smyslového koberce a sestoupí do vlastního nitra.

Vídeň, 24. března 1910

GA 119